

rűbbnek. Továbbra is probléma a használók jogosultságának ellenőrzése, de ezt a szolgáltatást igénybe vevők iránti bizalom talaján kezelik.

A JSTOR szolgáltatásai nem olcsók, és sokak szerint ez a kiváló szolgáltatás legkedvezőtlenebb pontja. A rendszerhez való csatlakozás a potenciális használók számától függően 10–45 ezer dollár között mozog egy-egy intézmény számára, az éves előfizetés pedig 2–5 ezer dollár. A JSTOR munkatársai viszont azon túl, hogy a szolgáltatás fejlesztését és karbantartását is biztosítani akarják

az előfizetési díjakból, arra is súlyt helyeznek, hogy az árak tükrözzék a szolgáltatás értékét. Igyekszenek a könyvtárak mellett másféle használókat is toborozni, és az előfizetési díjakat észszerű keretek között tartani. A szolgáltatásról további információ található a www.jstor.org címen.

/CHEPESIUK, Ron: JSTOR and electronic archiving. = American Libraries, 31. köt. 11. sz. 2000. p. 46–48./

(Orbán Éva)

Fenyegeti-e az EU 92. direktívája a könyvtári olvasókat Lengyelországban?

1992. november 19-én jelent meg az EU 92/100. számú direktívája, amely a *szellemi tulajdon* vonatkozásában *bérbevételi és felhasználói*, illetve bizonyos rokon *kötelmeket* rögzít jogharmonizációs küldetéssel. Másként szólva azért, hogy az egyes tagországok magukat e direktívához tartva jogszabályilag rendet és egységet teremtsenek e tulajdon érvényesítése terén.

A szellemi tulajdon fogalma szerfelett széles körű. Kiterjed mind a művészeti és irodalmi alkotómunka, mind pedig a tudományos tevékenység legváltozatosabb produktumaira. Ebből kifolyólag a könyvtári olvasók korántsem csak könyv- és cikkszövegbe rögzített szellemi tulajdonnal találkozhatnak nap mint nap, hanem a hanglemezek, kazetták stb. hordozta hang- és/vagy képrögzítés különféle változataival is.

A könyvtárosokat az nyugtalanítja, hogy a szóban forgó direktíva értelmében az olvasóknak/használóknak térítést, ún. tantiemet kell majd fizetniük, ha kölcsönzik a könyvtári állományt. Ez annál is inkább nyugtalanító érzés, mivel Lengyelországban a rendszeres könyvvásárláshoz szokott emberek nagy tömegei újabban kénytelenek lemondani ebbéli kedvtelésükről, minthogy nincs rá pénzük. S ráadásul a nyugati országokból e témával kapcsolatban sorra-rendre jelennek meg hírei a „nemszeretem” alakulásoknak. Pl. Belgiumban előbbutóbb megvalósul az „el akarod olvasni, fizess érte” gyakorlata, Franciaországban pedig egy-egy mű napi kölcsönzését 5–20 frank megfizetéséhez szeretnék kötni az alkotók.

Ha Lengyelországban az iméntiekkel azonos irányban dőlne el az alkotói tulajdon figyelembevétele és védelme, az könyvtárhasználati és olvasólélektani katasztrófa volna. A szerző mindenestre meg van győződve arról, hogy erre a megpróbáltatásra nem kerül sor. Szerinte a tárgyalta direktíva részint lehetőséget ad a kivételekre, részint már több országnak, így Ír-, Spanyol-, Francia- és Olaszországnak egyaránt „beletörött a bicskája” a direktíva helyi konkretizálásába. Meglehet, hogy a luxemburgi Európai Bíróság előbbutóbb kötelezőszegésért bírságot szab ki rájuk, de hát egy-egy ilyen ítéletnek 5–7 éves átfutása szokott lenni. S addig pedig sok minden előfordulhat, beleértve a direktíva megváltoztatását (enyhítését), esetleg visszavonását is.

Persze, vannak országok, ahol ez a tantiemrendszer már működik. De a fizetést sehol sem terhelik rá az olvasókra. Pl. Finnországban az államkassza tesz eleget a kötelezettségnek, noha ott a lengyelországinál jóval magasabb a lakosság életszínvonala.

A szerző azt ajánlja, hogy Lengyelország EU-egyeztetéseiben e vonatkozásban is „résen kell lenni”. Végül pedig olyan megoldást kell majd találni, hogy a szellemi tulajdon és a könyvtárhasználat érdeke egyaránt tekintetbe véssék.

/BILIŃSKI, Lucjan: Czy dyrektywa 92 może być zagrożeniem dla czytelnictwa w Polsce. = Poradnik Bibliotekarza, 2. sz. 2001. p. 13–14./

(Futala Tibor)